

IN DUINHOEK

Walter Bonte kwam het huis bij de Sint-Niklaaskerk binnengestormd. Nu was hij waarlijk opgewonden. Nancy had hem door het raam zien naderen, want zij verwachtte hem bijna met den dood in 't harte. Gisteren nog was haar verloofde haar komen zeggen, dat de gansche linie op 't kraken stond. De Duitschers zaten te Ramskapelle. — De weg naar Veurne lag voor hen open, geen IJzer meer, geen Beverdijk, geen spoordam... Alleen nog een schamele hoop afgematte strijders, oververmoeide, uitgeputte soldaten van allerlei al meer en meer verwarde regimenten... En al trachtte Walter nog optimisme in zijn stem te leggen, toen hij van een tegenaanval gewaagde, toch voelde Nancy zijn innerlijken angst en zijn klaarblijkelijk ongeloof in den uitslag. Trouwens, ze had op de Markt gevluchte batterijen gezien, en de kanoniers verborgen het niet, dat de linie « er aan was » en de Duitsch overwinnen moest.

Toen was de Koning op 't balkon van het stadhuis verschenen; het meisje had

hem duidelijk herkend en deernis bekroop haar, toen ze even zijn vermoeid en droevig gellaat beschouwde.

Eensklaps waren de batterijen teruggereeden, juist zooals de soldaten zich opnieuw naar het front hadden begeven.

En nu was Bonte daar en hij sloot haar in zijn armen en riep:

— Veurne is buiten gevaar, onze dapperen en de Franschen hebben den vijand teruggeworpen uit Ramskapelle en het water joeg de Duitschers verder, tot over den IJzer.

Wat klonk dat nieuws heerlijk! Nancy ging het spoedig boven vertellen en zij verwonderde zich, dat haar ouders bij dit bericht zoo kalm en koel zelfs bleven. Alleen vroeg haar vader: « En Dixmuiden? »

— O, Dixmuiden is nog altijd aan ons!

— Maar het is toch dood!

— Hoe kan het dood zijn, vader, zoo lang er nog Belgen en Franschen zijn?

— Het is vernield, uitgebrand of neer-

geschoten... het is dood zeg ik...

En de verouderde man zat weer dubbel in zijn zetel.

— Moeder, 't is vandaag Allerheiligen, ik ga naar de mis, zei Nancy zacht.

— Maar gij komt dadelijk terug?

— O ja...

Het meisje ging naar beneden. Walter kwam nog maar niet bij Veirle, om alle opwindning van den kranken man te vermijden.

— Gaat gij mee naar de kerk, het is heden een hoogdag, vroeg Nancy.

— Een hoogdag?

— Allerheiligen...

— Inderdaad! Een mensch zou alles vergeten. Ja, ik ga mee. Laten wij bidden voor de dooden... en voor de overwinning, opdat hun offers vruchten dragen.

Ze stapten samen door het stadje en zochten hun weg tusschen soldaten, paarden, kaissons, wagens en auto's.

— Wat komen er weer veel gewonden aan, zei Nancy.

— Ja, dat kan wel niet anders. 't Is er heet toegegaan. De Duitschers zullen nog veel meer verliezen hebben.

Nancy bedacht, dat zulks het kostbaar bloed van eigen zonen niet terug schonk, en ze vond Bonte's opmerking wat onbarmhartig en hard.

Het paar stapte de Walbourgakerk binnen. Tusschen de kolommen lag stroo, waarop vermoeide soldaten slui merden, en Nancy zag de bleke gezichten, waarin de oogen hol stonden, omrand of ontstoken bij velen door al te lange berooving van rust. De meesten waren in weken niet geschoren en donker omlijstte baard en knevel het wit wezen als bij een doode... Van vele militairen zat de oorspronkelijke kleur der uniformen verdoken onder het bruine slijk der Vlaamsche polders.

De stemmen der biddende priesters waren vermengd met het gesnurk der slapers, waarvan er nu en dan een luidop droomde en soms klonk onder de gewelven van het heiligdom zelfs een vloek. O, er gebeurden wel erger dingen, waar nu de oorlog botste tegen het Evangelie van liefde en barmhartigheid, en granaten de kerken neerbomkten, de altaren verbrijzelden, het beeld van den Man der Smarten als in helschen spot in stukken smakte. Aller-

heiligen! maar 't was of in de lucht alle duivelen joelden.

Nancy trachtte te bidden. Zij dacht aan de dooden en eensklaps huiverde ze. Waar was Raoul Magellein? Gisteren had de krijg weer zooveel levens vernietigd. Ook het zijne? En duidelijk hoorde ze weer zijn klacht: « Gij zet me aan de deur.» Ze had hem afgewezen, hem heen gezonden, omdat ze den anderen verwachtte, en den zoon van Dixmuiden, den strijder verloochend, om den vreemde, den burger aan te hangen. Ze gaf haar eerste liefde, zoo nauw verbonden met het ouderlijk stadje, met al het vroeger geluk en het goede leven, prijs voor het onbekende, voor de beloften van een knap gelaat en een paar oogen welke haar boeiden, voor een verleidelijke stem, die alles zoo schoon zeggen kon, terwijl Raoul streed, zijn leven waagde en nu misschien al bedolven lag onder den bloederigen grond. Neen, ze kon, ze durfde niet voor hem bidden, wilde hem zelfs uit haar gedachten bannen, maar telkens keerde het beeld terug... Hij was als een dier martelaars daar in 't stroo... zoo hij nog leefde, held tevens, misschien onbewust, maar een der hardnekken, die nooit militaristisch hadden gevoeld, doch nu op hun borst de heerschzuchtige wereldplannen van het machtigste leger der aarde deden afstui ten...

Hoor, het orgel weende en het klaaglied klonk langs de hooge gewelven. Nancy schreide.

Eenige soldaten waren ontwaakt, keken verbaasd op, zetten zich dan op hun knieën en langs hun ingevallen wangen biggelden tranen. Zij hadden zoo ontzaglijk veel liefs achtengelaten, daar waar nu de vijand heerschte...

Dag der heiligen... ja, heilig waren ze, de arme martelaars, door hofgekuip en diplomatengekonkel, van hun haard weggesleurd en op de slagvelden zoo ontijdig gestorven...

« Heilige martelaars, u komen de zingende chooren tegen! »

Nancy mompelde de gewijde woorden... Maar zij allen hadden in den bloei en de kracht van hun jeugd of manlijkheid, hun ouders, hun vrouw en kinderkens, het volle, goede, heerlijke leven zoo bemind... Zij begeerden het niet martelaars en helden te worden,

doch stil en rustig te arbeiden voor hen, aan wie banden des bloeds ze verbond. De Belgische ouders dachten bij hun opvoeding nooit aan kanonnen en krijg roem en nu zouden ze leeren het afschuwelijk militarisme te vervloeken.

Een bel rinkelde... De schare boog het hoofd. Het offer des Heeren...

Zooveel Veurenaars baden nu in vreemde kerken, maar ook hier in Sint-Walburga bevonden zich lieden van alle windstreken... Men hoorde duidelijker het gesnurk der slapenden, der oververmoeiden... Dicht bij Nancy sprak een van hen, en het meisje verstond klaar en duidelijk de namen « Marieke, Thildeke, Fons... »

Een glimlach speelde om de lippen van den soldaat... Groote God, zag hij in een heerlijk visioen zijn kinderkens, zijn vrouw, zijn huiskamer, het beeld van den vrede? Hoe wreed zou zijn ontwaken dan zijn in de kille kerk... Nancy brak in snikken uit.

— Willen wij heengaan? vroeg Bonte.

— Neen, neen, antwoordde ze bijna heftig.

Hij keek haar vreemd aan. Als was hij een dichter, haar diep gevoel kende hij toch niet...

De dienst was geëindigd en Bonte en zijn verloofde gingen heen.

— Gij waart zeer onder den indruk, zei de jonge man. 't Was ook impressionant...

— Ja... Willen we tot aan het kerkhof gaan?

— Zoudt ge het wel doen? Ge zijt al zoo zenuwachtig.

— Wat is mijn lijden bij dat van honderd duizenden anderen? God, welk een dag moet het heden voor zooveel moeders en vrouwen zijn! En voor vaders ook!

Ja, laten we naar het kerkhof gaan, even maar, want ik mag niet lang afwezig blijven.

— Kom dan, maar het is niet verstandig. Zeker is er veel leed, doch gij kunt dat van anderen niet op u nemen. Ge hebt genoeg aan uw eigen last...

— We hebben ons huis en al ons goed verloren, maar het leven behouden...

Ze bereikten den doodenakker, dicht bij den spoorweg, waarover juist een trein met gewonden naar Frankrijk reed. Op veel graven lagen Chrysante-

men, bloemen, welke de smart, de herinnering, maar ook de hoop vertolkten... Er waren zooveel versche terpjes met nieuwe kruisjes, die namen droegen van Vlamingen, Wallen, van Bretaniers, en vreemde met mahomedaanschen klank...

Zwijgend liepen de verloofden over de paden. Uit het stadje rommelde het krijgsgewoel en en van 't front mokerde het kanon...

Bonte en Nancy keerden dan terug. Mevrouw Veirle was lastig, als haar dochter uit bleef en toch nam deze slechts weinige stonden, om even ontspanning te zoeken buiten de sombere kamers.

Eensklaps hoorde men een zonderling gehuil, een langgerekt gesis, en dan een zwaren slag...

— Wat is dat! kreet Nancy. Walter verbleekte... Hij luisterde verschrikt... En weer dat gezoef en een knal!

— Groote Hemel, ze beschieten Veurne! riep hij. Hoe is dat mogelijk!

— Zou de Duitscher toch doorgebroken zijn?

— Neen, neen... En toch, van zoo ver kan hij Veurne niet bombarderen!

— O, laten we rap naar huis gaan! Wat zal het met vader zijn! En de vijand moest eens de stad binnenvallen... eer we het weten.

— 't Kan niet... het kan niet! her nam de jonge man, maar er lag toch onrust in zijn toon, en hij verhaastte zijn schreden, om nader nieuws in te winnen.

Overal staarden burgers en soldaten angstig in de lucht.

De menschen waren juist vervuld van het nieuws der onderwaterzetting en ze vertelden elkaar reeds de legenden, welke de wereld rond zouden gaan, van den sluiswachter, die den Koning het redmiddel in het oor fluisterde, van de geopende sassen en de zee, welke over het land brui ste en de heerscharen des keizers, duizenden soldaten bedekte, gelijk veleer Faro's strijdagens in de Roode Zee...

En nu deze vreeselijke, gruwelijke teleurstelling! Veurne, dat men veilig waande, werd beschoten!

De uitgelaten vreugde bij velen veranderde schier in een paniek.

— Ga naar huis, ik wil eens hooren,

wat er gebeurt en kom dadelijk bij u, zei Bonte.

Nancy snelde naar haar woning. Ze kwam er nog juist bijtijds. Veirle stond beneden in de gang, half gekleed.

— Vader, wat doet ge! riep het meisje ontsteld.

— Hebt ge het dan niet gehoord? vroeg de kranke. De granaten vallen en nu is het de beurt van Veurne... en waarom zou ik hier sterven? Ik wil te Dixmuiden begraven zijn, samen met mijn schatten, met onze gebouwen, met de Sint-Nikolaaskerk en den toren, met de klokken en het Doxaal, het begijnhof en het reuzemeulentje, het stadhuis en het Spaansch huis... Uw moeder zegt, dat het Allerheiligen is. Ha, het is een schoone dag om met ons heiligdom te sterven...! Waarom zijn we hier gekomen? Ge ziet wel, dat het toch niet helpt! De tijd is aangebroken voor het einde der wereld. Zoo stond het geschreven... Het uur, dat de bazuinen zullen slaan, de trompetten schallen... Het heeft vuur geregend gelijk de heilige boeken het voorspellen, en ik zou buiten Dixmuiden zijn?

Zijn bevende handen zochten naar de klink... Nancy stond met haar rug tegen de deur en zei:

— Maar vader, gij verbeeldt u, dat Veurne beschoten wordt. Er is geen gevaar, de vijand werd achteruit geslagen en al gauw keeren wij naar het veilige Dixmuiden terug.

— Dixmuiden is dood. Ha, waarom bracht die vreemde kerel ons hier! Hij is een bedrieger! Laat mij door!

Aan de trap stond mevrouw Veirle te weenen. Eensklaps schold ze haar man uit.

— Gij wilt onzen dood, ge hebt geen hart! riep ze in haar bitterheid. Ga naar boven... of ik roep soldaten en laat u naar Frankrijk brengen in een gesticht.

Ze moest die bedreiging reeds meer geuit hebben, want schuw keek de arme man naar zijn dochter en smeekte:

— Niet naar Frankrijk, hé Nancy... o, niet naar Frankrijk? Dan mag ik nooit meer naar Dixmuiden terug.

Het meisje voelde haar hart van deeris krimpen.

— Neen, vader, snikte ze, maar dan moet ge doen, wat we zeggen en naar

boven weerkeeren. Er is geen gevaar... en ge moogt niet tegen onzen wil ingaan.

't Smartte haar zeer, dat ze hem aanspreken moest als een kind.

— Niet naar Frankrijk dan, herhaalde Veirle en gedwee liet hij zich terugleiden naar zijn kamer.

Weldra kwam Walter Bonte. Zijn ge-laat stond ernstig.

— Veurne wordt beschoten, zei hij gejaagd. Niemand begrijpt hoe het mogelijk is, maar we staan voor een feit. Heeft de vijand nieuw, verdragend geschut? We zullen het later vernemen, doch in elk geval ligt de stad in het bereik van zijn vuur. De eerste granaat trof het hotel « De Nobele Roos », juist toen de stafofficieren zouden eten. De Duitscher is dus goed ingelicht en 't ver-raad werkt ons tegen...

— Zijn er ongelukken gebeurd?

— Ik weet het nog niet... er vallen ook granaten bij het station. We moeten nu een snel besluit nemen, Nancy. Hoor eens, ik had het u nog niet gezegd, en ik hoopte, dat het nooit nodig zou zijn, maar ik heb al een schuiloord voor uw ouders en u gezocht.

— In Frankrijk?

— Neen, ik bedacht hoe vreeselijk dat voor uw vader zou zijn. Ik heb plaats besproken in een huisje, van den Duin-hoek bij De Panne, dus nog in België, en daar is het kalm en rustig. Ge woont er bij een brave weduwe en ik blijf dus voortdurend in de buurt. Wat denkt gij daarvan?

— O, wat zijt ge toch goed! antwoordde het meisje.

— Ik zei het u immers, dat ik zou waken. We zullen vandaag nog verhuizen.

— Ja...

— Met veel moeite heb ik een auto gevonden, dank aan de hulp van een officier. Om twee uur haal ik u af. Maak dus dat ge klaar zijt. Beredder alles met uw moeder... Zeg desnoods aan uw vader dat we naar Dixmuiden terugkeeren...

— O, ja... ik zal hem moeten misleiden, want hij is zoo bang, dat we hem naar Frankrijk zullen voeren. Hoe gelukkig dat ge aan De Panne hebt gedacht!

— Zoo lang mogelijk in het vaderland, niet waar?

Nancy sprak dadelijk met haar moeder.

— Om twee uur al, zoo gauw! bromde mevrouw Veirle, die zeer ontevreden van humeur geworden was. En gij beredert dat allemaal met dien Bonte, per-cies of ik niet meer mee tel.

— Maar we doen het toch om bestwil! En wat kunnen wij bespreken... alles gaat zoo plotseling en onverwacht. Van morgen zei men nog dat Veurne geheel veilig was en nu wordt het beschoten. Ge zijt toch onrechtvaardig tegenover Bonte...

— Toe, toe ge maakt u nog al warm voor hem! Dus om twee uur, 't is mij goed... sleur ons maar waar ge wilt. We zullen nog wel eens in een soort

bied, vertelde ze de waarheid. En ze vervolgde:

— In de Panne wonen de koning en de koningin ook en veel Dixmuidenaars. Ge zult er kennissen zien...

— De meeste kennissen zijn te Dixmuiden gebleven, ze waren niet zoo laf als ik!

— Er is niemand ginder gebleven, wij waren van de laatsten, die wegtrokken. En nu gaan we naar De Panne, omdat de Duitschers op Veurne schieten.

— O, die schurken! Willen ze dan heel Veurne-Ambacht vermoeiden?

— Als wij niet weggaan, vader, ont-ruint de militaire overheid toch de stad en stuurt ze ons zeker naar Frankrijk. Maar in De Panne blijven we in onze eigen streek.

En zoo brak Nancy zijn weerstand.

Hoekje van Veurne

van ouderlingengesticht terecht komen.

Na het middagmaal zei Nancy tot den heer Veirle:

— Kom vader, we gaan weg uit Veurne, maar dicht bij Dixmuiden...

De man schrok en riep dadelijk:

— Naar Frankrijk hé? Maar ge krijgt mij niet mee... Ha, ik wil niet, hoort ge 't, ik wil niet!

— Ik zweer het u vader, dat we niet naar Frankrijk gaan!

— Waar dan? Niet naar Dixmuiden ook!

— Neen, dat mag nog niet. Naar De Panne.

Het meisje kon niet langer veinzen, maar, in haar kinderlijke liefde en eer-

Om twee uur was de auto voor de deur. Gewillig ging de heer Veirle mee. Toen hij Bonte zag, kromp hij even neer. Toch reikte hij hem de hand, en schuw stapte hij dan in. Eenige schamele pakken vormden al de have dezer bannelingen. Nancy sloot de deur. 't Was eigenlijk niet nodig, want ze begreep wel, dat soldaten spoedig het huis zouden innemen, gelijk reeds zooveel andere.

Een militair stuurde het voertuig, dat langs de Pannestraat het gedoemde stadje verliet.

Veurne lag daar nog in al zijn schoonheid en door de dapperheid van Belgen en Franschen was het voor een inval

behoed. Maar zou de vijand het nu van verre onbarmhartig schenden en vernielen, en als Dixmuiden en Nieuwpoort verkruimelen onder zijn geschut?

Spoedig bereikte men den Duinhoek; een dreef, waarin nu de doode bladeren ruttelden, leidde er van den grooten steenweg heen; 't was een gehucht van De Panne, waar duin en polder elkaar raakten, zooals ook de nederige bewoners van de blanke huisjes met de groen-witte blinden visschers en hoveniers waren, die zich in hun sloepen ver op zee waagden, maar aan land hun akker-tje bewerkten en het door schutsels tegen het stuifzand en vraatzuchtige konijnen beschermden.

Na het verlaten der auto moest het groepje een wegel door de duinen volgen; Veirle bleef kalm maar scheen oplettend om zich heen te zien. Toen men voor een huisje bleef staan, waar een bejaarde vrouw vriendelijk neigend naar buiten trad, en Bonte zeide: «Hier is het», sprak Nancy's vader, als verlicht: «Ja, 't is nog in België, maar niet dichterbij Dixmuiden.

— Maar hier zullen we rustig buiten gevaar zijn, riep zijn dochter.

Dankbaar keek ze naar Bonte, voor zijn uitmuntende keuze en goede zorgen. De familie Veirle had hier een zindelijke woonkamer en op een route, een slaapvertrek voor de ouders, terwijl Nancy zich allerbest behelpen zou met een afgeschoten vliering onder het warme, rieten dak.

— O, we zullen hier zoo goed zijn, sprak ze, toen ze Bonte, die naar Veurne terugkeerde, een eindeke uitgeleide deed.

— Veel beter dan in het dorp, waar trouwens alles vol is met vluchtelingen en militairen. Een groot deel der IJzerbevolking zit daar opeengehoopt. En dan de troepen en gewonden! Hier ook zijn er zelfs al soldaten en vreemde burgers.

De geliefden namen afscheid.

— Komt ge spoedig terug? vroeg Nancy.

— O, ge zult mij dikwijls zien, en dan neem ik u ook eens mee naar De Panne. Ge moet zorgen dat ge niet ziek wordt...

— Ik was overspannen, maar hier word ik weer heelemaal kalm.

Achter een haag kusten ze elkaar, en

langzaam wandelde het meisje terug. Ginder voor haar zag ze den toren van Adinkerke — Ooikerke — zegden de menschen hier, weleer een bijna vergeten dorpje en dat nu eensklaps een hoofdpunt geworden was aan een voorname lijn. De eerste dagen der mobilisatie, stond een gendarm op den omgang van den toren, speurend Frankrijkwaarts, in getrouwe vervulling van de plichten der onzijdigheid. Maar 't gevaar kwam niet uit 't Westen, doch ver uit 't Oosten, en weldra beval onze overheid aan de tolbeambten van Adinkerke en De Panne, dat zij Fransche en Engelsche soldaten doorlaten moesten. De oorlog woedde nog zoo ver, en, hier tusschen de duinen, schenen die berichten uit vertraagde kranten over veldslagen, plundering, brand en moord zoo onwezenlijk. Als overal riep men de burgerwacht op, vreedzame jongelingen en mannen in blauwen kiel gehuld, en die elkaar bij de aflossing der wacht den tweeloop of ander ouderwetsch geweer overgaven.

Maar toch was er hier een gewichtig punt te bewaken, het eind van den onderzeeschen kabel naar Engeland. Men zond er echter Fransche territorialen voor, welke in de duinen hun kamp opsloegen met badwagentjes als bureellen; de geallieerden werden door de bevolking allerhartelijkst onthaald. Nu scheen men in De Panne toch een brok oorlog te zien... en dan kwamen daar ook vluchtelingen en wisselde elke 24 uur de bevolking der villa's van twee tot zeven duizend en omgekeerd. Eerst waren het rijke lieden, die hoog afgaven op de Duitsche wreedheid, maar er niets van af wisten en alleen hun al te haastig wijken belangwekkend wilden voorstellen, doch daarna eveneens armere, weggetrokken in 't zicht van de branden, waarin hun dorpje, hoeve of stad onderging en zelfs opgejaagden die met eigen oog de ontzettende terreur van den vijand hadden aanschouwd.

Men hoorde gerommel diep uit zee, en men vertelde, dat het een gevecht was tusschen Engelschen en Duitschers; men vernam doffe slagen dichtbij: tusschen Idusbalduis en Coxyde liet men een beton villa springen en stak het overblijvende in brand en allerlei geruchten deden de ronde over geheimzinnige gebouwen door de Duitschers hier opge-

richt. Men vernielde de tennisvelden, niet vermoedend welke gansch andere grondvesten de vijand later voor zijn monstergeschut aanleggen zou.

En toen kwam de aftocht, rijen auto's, wagens, fietsen, duizenden soldaten, eerst in ordelijke afdeelingen, vervolgens in een hopelooze warreling, vermengd met vluchtelingen; en dan schokte de oorlog in al zijn verschrikking het IJzerland, en werd De Panne het gewichtigst punt van België's verzet, het hart van dien weerstand en de residentie van ons vorstenpaar.

Nancy gevoelde zich hier rustig, en als zooveel was ze blij den eigen bodem niet te moeten verlaten...

Toen ze van haar wandeling in het gehucht kwam, zag ze een nieuwe karavaan bannelingen: 't waren lieden van Nieuwpoort, Groenendijk en Oost-Duinkerke. Ze vertelden nog met den angst in den blik, hoe gisteren Oost-Duinkerke ook door de Duitsche kanonnen beschoten was geworden.

Neen, niet alleen Veurne was zoo verraderlijk verrast, maar tegen 't einde van den noen, den dag voor Allerheiligen, toen Oostduinkerke wemelde van vluchtelingen en soldaten, klonk daar eensklaps een geweldig gehuil... dan een zware slag... En toen... o, dat gillen en schreeuwen, dat tieren en roepen, al die bange kreten, dat angstgeschrei in de wolk van stof en rook, waaruit mannen, vrouwen en kinderen naar alle richtingen wegvluhtten...

Een granaat, de eerste, welke voor Oost-Duinkerke bestemd was, trof het hoekhuis der Zeestraat over de «Zwaam».

Toen de wolk optrok zag men een gruwelijk schouwspel. Verminkte mannen en vrouwen, uiteengerukte soldaten lagen in plassen bloed, tusschen puin en uitgeslingerde steenen... Veertien burgers waren dood, en ook tal van militairen. Anderen waren zwaar gewond.

En verder, waar men dat tooneel niet gezien had, vroegen de menschen nog verbaasd op al dat gesis en geboem: «Wiene is dat?»

Maar Nieuwpoortenaars, die van ondervinding spraken, riepen: «'t zijn obussen».

Ja, 't Was gruwelijk geweest. Daar stonden twee kinderen, nog met pakjes in de hand, geheel verbouwereerd... en

voor hen lagen hun ouders dood; een moeder wilde in haar angst en liefde haar spelende kleinen beschermen, liep er heen en werd door een granaatscherf uiteen gescheurd. Men bracht de bloedige overblijfsels in de getroffen woning; de meeste slachtoffers waren onkenne-lijk: negen begroef men er aldus in een kuil, zonder kist, want niemand kon zich tot rustigen arbeid dwingen.

Honderden menschen waren in dolle paniek de duinen in gesneld.

— 't Waren vreeselijke oogenblikken, vertelde ons een getuige. We hoorden nog gehuil en gedaver, maar gelukkig hield het schieten dan weldra op, want anders zou de slachting in het overvolle dorp nog gruwelijker geworden zijn.

Velen brachten den nacht van Allerheiligen onder den blooten hemel door. Een angstige bende holde Coxyde binnen.

Zoo nam de Duitscher wraak over zijn nederlaag bij Ramskapelle en zijn teleurstelling der verbroken plannen.

Ook voor Oost-Duinkerke brak dus een treurige Allerheiligen aan... Tal van inwoners trokken met de vluchtelingen heen, om 't leven te redden, want het dorpje lag nu binnen de vuurlinie. Maar anderen wilden in hun gehechtheid aan hun grond en aan hun have, alle gevaren trotseeren en blijven, want ze wisten het wel, hoe bij een korte afwezigheid reeds soldaten in hun woning drongen en alles namen wat hun aanstond.

In menige kippenren lagen slechts nog de pluimen van de hennen en nu en dan gilde in de duinen een weggehaald varken onder het mes. De visschers, die zoo menigmaal den dood voor oogen hadden gezien, bedwongen alle neiging om heen te trekken. Hun sloepjes werden te Nieuwpoort, de haven voor de Oost-Duinkerkenaars in den grond geboord, en als krampachtig hechte men zich nu aan 't laatste bezit, het huisje of hutje met hetgeen het bevatte, en dat men menigmaal tegen inbrekers verdedigen moest.

De dorpelingen werden bitter, als ze daarvoor onder elkander spraken of kloegen. Maar begrepen ze wel den oorlogsgeest? Waar men mannen dwong anderen te doden, waar men hen zelf offerde aan de grootste ontbering, ellende, aan smart en foltering, aan een snel-

len of langzamen dood, daar kon men van hen geen eerbied eischen voor stof-felijk goed. En ook slechte karakters openbaarden zich, zooals bij kerels, die uit vernielzucht met een bijl scheepjes tot zinken brachten, spottend met den raad van schippers of sluisknechten, welke de vaartuigjes nog konden redden in de binnenvaarten tot hulp en dienst van het leger, of gasten, welke in vandalisme te Nieuwpoort-Baden stapels flesschen wijn in stukken sloegen en huil-den van beestachtig genot als ze het roo-de vocht over den vloer zagen stroomen. En nog minder te verontschuldigen was de roofhandel te Veurne en Duinkerke met allerlei ongunstige en verdachte mannen en wijven gedreven, aan wie Fransche soldaten piano's, voor 50 frank en later voor 10, naaimachine's voor 3 frank, spiegellkasten, zetels, sofa's voor even geringe prijzen verkochten... O, men of loopen gaarne een matras met men gunde den soldaat in zijn onderko-warme dekens en alles, wat er zijn zwaar lot verlichten kon, maar hard was het voor de bannelingen op wage: door soldaten van 't eigen of 'tgeallieer-de leger de bezittingen als buit te zien wegvoeren. En menige baldadige kerel trachtte in zijn begeerlijkheid door loen-sche middelen de hardnekkigsten, die bleven, te verdrijven en vond een goed middel in beschuldiging van spionage.

't Viel immers zoo gemakkelijk iemand te betichten, zijn gordijn eenige malen opgetrokken en neergelaten, een licht-sein gegeven, een verdachte vraag ge-steld te hebben. En de luitenant, de kommandant maakte zich niet vermoeid met een lang onderzoek, « Voer hem weg! » klonk het al dadelijk, en twee soldaten, bajonet op het geweer leidden den weerlooze heen en sloten hem in de kapel van Oost-Duinkerke, nu gevangenis, of ergens te Veurne op. En velen bleven daar geruimen tijd zonder verhoord te worden, niets wetend van hun beschuldigingsakte, in onrust de gevol-gen verbeidend.

En neen, men moest niet lachen met dergelijke bedreigingen. Zoo zag de heer Vreeswijk, hotelhouder te Nieuwpoort-Baden, hoe een Fransch sergeant twee burgers tegen den muur liet plaatsen en al mannen opkommandeerde om ze te fusiljeeren als spionnen.

De heer Vreeswijk liet dadelijk den politiekommissaris Quatgebhuur roepen. Deze protesteerde tegen de geweld-daad, welke men plegen wilde, en wel-licht had zijn dienstepet met het zilve-ren eikenloover als van een opperoffi-cier nog het meest ontzag.

Maar hoe 't ook zij, hij kon de man-nen vrij pleiten. Och, neen, in oorlogs-tijd telt men een leven niet zwaar.

Twee Belgische soldaten die in hun angst, hun ontzenuwing hun post verla-ten hadden, waren aan den Meiboom, tusschen Nieuwpoort-Stad en Bad on-meedoogenloos neergeschoten.... Men wilde een voorbeeld stellen, maar som-migen van de uitvoerders zelf schenen deze en de volgende dagen als door een vreeselijk visioen gefolterd. 1)

De spionagevrees werd bedenkelijk en het onderwerp leidt ons van zelf terug op die eerste beschieting van Veurne.

Nancy hoorde te Duinhoek vertellen, dat de Duitschers hun kanon voor dit bombardement met medewerking van een Vlaamschen boer, binnen de Belgi-sche linie hadden opgesteld.

— Ja, ja, beweerde een visscher, tot het groepje, waarbij het meisje zich be-vond. 't Is zeker waar. Ik kom nu van Veurne... en ik heb het haarfijn ge-hoord.

Maar 't verraad is ontdekt. Een boer van Ramskapelle had de Duitschers weg-gestoken in zijn schuur... en van zijn hof schoten ze op Veurne. Maar hij is er al aan... Ze hebben den boer den kop af-gesneden en zijn ooren aan de deur van den stal genageld!

— Zou je 't peinzen! kreet een vrouw ontsteld.

En dat nieuws verspreidde zich overal in 't ronde, al heette 't hier, dat de boer onthoofd, daar dat hij gefusiljeerd werd, maar dood was hij dan toch in elk ge-val, naar de praatjes der menschen.

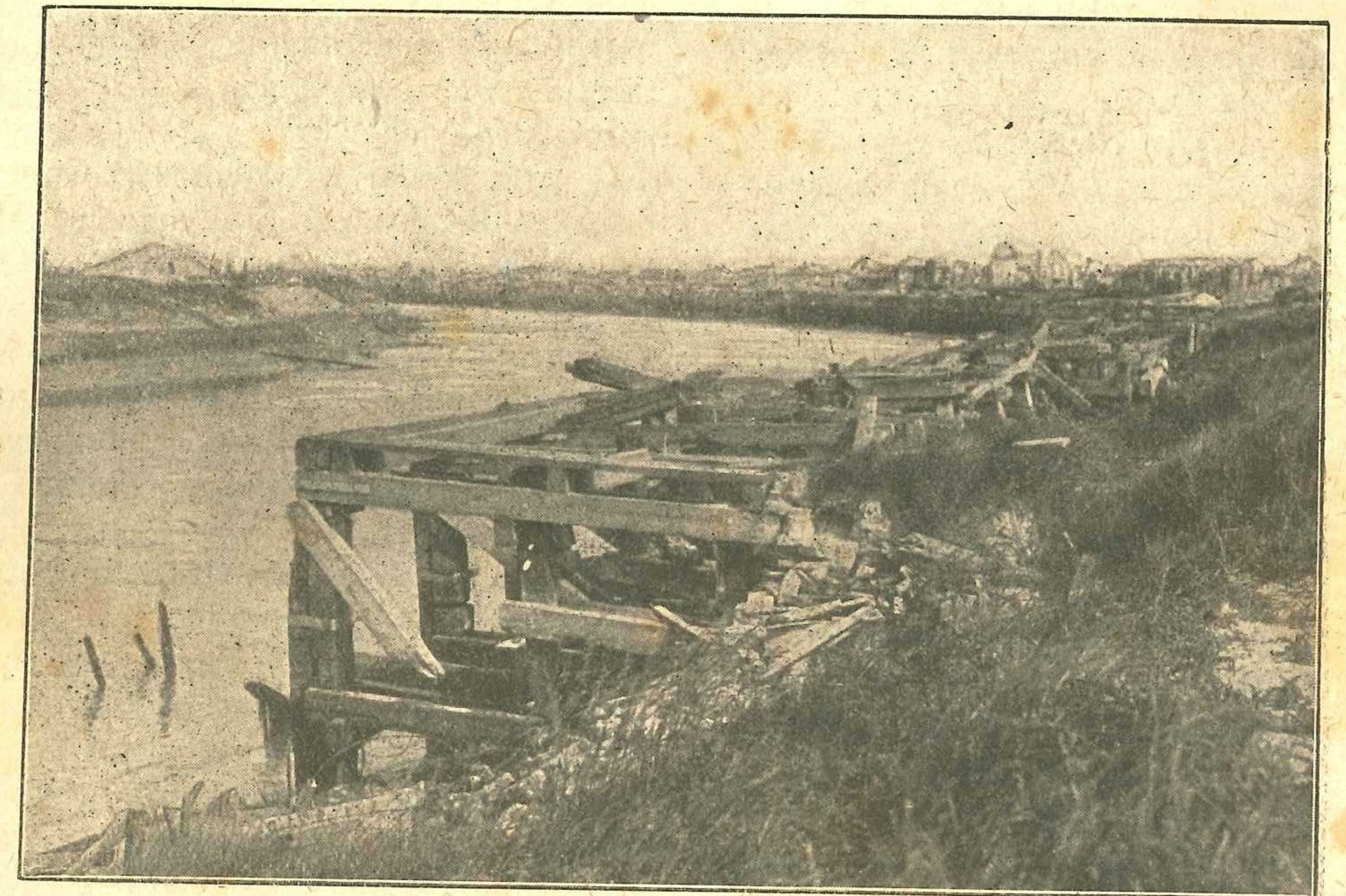
De boer, dien men hier bedoelde, was niemand anders dan baas Broecke, van het Groot-Noordhof, waar we onze le-zers reeds heen voerden.

(1) Nadien hadden te Coxyde veel terecht-stellingen plaats van Fransche veroordeelden die geketend naar het front gevoerd werden. Dikwijls trachtten er weg te loopen en de kriegsraad, die doorlopend zetelde, was zeer streng.

In een werk van een Waalsch officier, die zoo uit de hoogte vertelt, dat hij toch al eenige woorden Vlaamsch geleerd had, lazzen we eenige zinnen, die dezen landbouwer in een ongunstig daglicht stellen alsof baas Broecke onze strijders slecht ontving. We kunnen dit met de meeste beslistheid tegenspreken.. Toen oversten, die in een herbergje aan den straatweg ingekwartierd waren, om wijn vroegen, ging de waardin dien op 't Noord-hof halen, en Broecke gaf er mee, doch weigerde een cent te aanvaarden. De ver-moeide jongens, die bij hem logeerden, kregen voedsel en stroo, zooveel ze be-

Vlamingen waren zij geen... pan-germa-nen?... En dreven de boeren vroeger geen handel in paarden met de Duit-schers! Niet alleen Antwerpen heeft men belasterd...

O, dat hoekje van baas Broecke's schuur op het Groot-Noordhof! Wie strooide den laster eerst uit? Ga dat maar na! Doch eensklaps vertelde men dat de baas daar Duitsche soldaten had verborgen met een kanon en dat deze vijanden van op het erf Veurne bescho-ten. En men verhaalde nog meer... Men had B... gedood en zijn ooren aan de staldeur genageld, en de geruchten wa-

De voormalige kade te Nieuwpoort

geerden. Maar uit een hoekje van zijn schuur weerde de landbouwer de mili-tairen... En waarom? Hij had daar ge-dorschen graan opgetast en dit met stroo gedekt. Waarom daar dus stroo geno-men, als er op andere plaatsen van zijn hof in overvloed lag? O, dat hoekje!

Op Allerheiligen werd dus tot elks ver-bazing Veurne beschoten. En ook de legeroverheid zag vreemd op. Men ver-moedde nog niets van verdragend ge-schut... en dacht nu dadelijk aan een mysterie... en dus aan spionage. En mompelden sommigen het niet, dat men hier onder Vlamingen was... en veel

ren zoo hardnekkig, dat kennissen van rond Veurne naar Ramskapelle gingen om te zien of al die schrikkelijke dingen waar konden zijn.

Duitschers en een kanon op het Groot-Noordhof! En dan schieten van daar! Maar tegelijk wemelde de hoeve van Fransche en Belgische militairen, want zij lag, zooals we zagen, nog geheel bin-nen onze linie, tien minuten gaans ach-ter den spoordijk en 't overstroomde ge-bied. Vlak bij stond onze artillerie welke den vijand bestookte. 't Was te gek om het een oogenblik te gelooven... Maar in dien nacht van 3 November werden

Afl 23 Uitgever J. HOSTE, St-Pieterstraat, 30, Brussel
" Het Bloedig IJzerland "

VERBODEN NADruk

Prijs: 30 centiemor

WEKELIJSCH AFLEVERING

27 Juni 1920

tellingen uit de bedreigde Vlaamsche dor-
Broecke, zijn gezin en zijn werklieden,
die bij hem gewelken waren, dan toch
van de boerderij gehaald. Gendarmen
omringden de twee voertuigen met bur-
gers, en de eigen paarden trokken die
voort. De landbouwer bracht den eer-
sten nacht in een aardappellkelder bij
Wulpen door en moest dan naar Veurne.

Intusschen plunderden Algerijnen het
Noordhof. De zijden kleederen der doch-
ters, kort voor den oorlog ter gelegen-
heid van een bruiloft in de familie ge-
kocht, lagen als voetmatten voor de deur.
De wijn werd gretig aangeslagen. De
kolonialen doodden de varkens en brach-
ten de beste deelen naar onze kamon-
niers, zeggend: « Nous... loi prophète...
mange pas porc... » (Wij, staan onder de
wet van den profeet en mogen geen var-
kensvleesch eten).

Natuurlijk kon men niets van die on-
zinnige beschuldiging bewijzen. Toch
moest boer Broecke te Veurne blijven.
Wel mocht hij over straat gaan, maar
gendarmen bewaakten hem... en moes-
ten kennissen of vrienden verbieden met
den verdachte te spreken. Later trok de
baas van 't Groot-Noordhof als een ban-
neling naar Frankrijk... In bovenge-
noemd werk van den Waalschen officier
vinden wij de allerdwaaste beschuldi-
ging terug, echter zonder aanduiding van
naam of plaats (1).

Ja, 't was een lastige tijd voor de bur-
gers, die nabij het front bleven... De
politiekommissaris van Dixmuiden maak-
te zich nog ongerust over een stadgenoot
welken de fusiliers als spion in de ge-

1) Wij begrijpen, dat in zulk een zenuwach-
tigen tijd, in die angstige nachten, als van elk
punt doodsgevaar dreigt, de verbeelding aan
't werk gaat... Maar ernstig en gevaarlijk
wordt het, wanneer ook de overheden het hoofd
verliezen... We denken hier aan den onschul-
digen, eenvoudigen mulder uit den omtrek
van Lokeren. De wieken van zijn molen ston-
den niet naar den zin van zekere Belgische
oversten, en dus spioneerde de man voor den
vijand. Hij heeft dan toch twee jaar in een
gevangenis van Frankrijk gezucht, altijd zon-
der dat zijn zaak onderzocht werd, en slechts
door de bemoeiing van eenige invloedrijke
Vlamingen kreeg hij de vrijheid terug.

Vijf jaar zijn sedert verlopen. Denkt ge
dat de heer Broecke ooit in zijn eer hersteld
is geworden. Neen! Officieel rust die verden-
king nog op hem, maar ginds zijn de menschen
verontwaardigd, als ze over het gebeurde spre-
ken.

« B... wil zijn recht halen », vertelde mij
een zijner kennissen. Zal het gelukken? 't Is
tegenwoordig zoo moeilijk om recht te krij-
gen...

vangenis op de markt gestoken hadden;
de ambtenaar liet den geheel onschuldi-
gen medeburger weer los, maar vernam,
dat de koppige Bretagners nadien hun
verdachte weer opgepikt en achter slot
en grendel geduwd hadden. Doch nu was
de Grootte Markt een laaiende vuurzee,
en 'kommissaris Focke vreesde, dat de
ongelukkige Dixmuidenaar in zijn hok
omgekomen zou zijn. Later hoorde hij,
dat de man zich toch had kunnen red-
den.

Ja, willekeur heerschte er veel. Zag
men een burger tusschen de soldaten,
dadelijk klonk het: « Un espion ». En
redeneeren werd er niet gedaan... Er
mochten voor een officier 99 t. h. kansen
zijn, dat de aangeduide onschuldig was,
en 1 t. h. dat hij verdacht kon worden,
dan gaf die een per cent den doorslag,
en klonk er een Fransch bevel: « Leid
hem weg! »

Eveneens in de Panne zou men het wel-
dra ondervinden, hoe de oorlog ook voor
eigen volk de vrijheid aan banden legde.
Nu wemelden burgers en soldaten er
nog door elkaar.

« La Panne » — zoo verfranschten onze
legerhoofden en officieelen het al da-
delijk — maar 't is De Panne, een echte
duinpanne, een inzinking in 't duin, een
allerliefst nestje. Ik bedoel met dit nestje
niet de moderne badplaats, de hooge ho-
tels en villa's van allerlei stijl..., maar
't voormallig visschersgehucht.

Zeker, De Panne is tot afzonderlijke
gemeente gepromoveerd, en dat kon wel
niet anders, toen het een « station de
bains » werd, toen het vermeld stond op
de bordjes van een sneltrein uit Brus-
sel, toen het reclameboekjes in vier talen
de wereld doorzond.

Maar 't nederiger, 't echte De Panne,
was een gehucht van Aldinkerke.

Meer nog dan door de bedoelde rekla-
meboekjes en de kleurige plakaten in
alle stations werd De Panne nu bekend
door dezen oorlog, door de vreeselijke
worsteling bij den IJzer.

Thans wemelde De Panne van soldaten,
van Belgische 't meest, van Fransche ook
en zelfs zag men de koperkleurige, vreem-
de troepen in hun wijde mantels op het
strand, waar ze nieuwsgierigheid wekten
en aan een Oostersch beeld deden den-
ken.

De Panne wemelde eveneens van vluch-

pen; de verdrevenen vonden een schuil-
plaats in de villa's maar door schaarschte
van voedsel werd het leven er duur.

Veel vluchtelingen trokken dan ook
verder, terwijl eveneens de overheid al-
dra zooveel mogelijk het plaatsje van
niet-strijdende vreemdelingen liet ont-
ruimen.

En veel Pannenaars zelf ontkwamen
niet aan de toen heerschende paniek...

Tal van menschen zochten een goed
heenkomen tijdens de heete gevechten aan
den IJzer. Er was zelfs ongerustheid te
Duinkerken... de Duitschers geraakten
met de troepen over de rivier... Toen zag
het er voor De Panne kwaad uit. Tal
van visschers laadden hun have en goed
hun eigen-gekwekte patatjes — de vis-
schers boeren ook een beetje — hun erw-
ten en boonen, zelfs hun zwijnfje in de
sloep en stевenden naar Boulogne of naar
Engeland. En tal van hen bleven ginder,
ze konden daar visschen, want aan de
eigen kust werd dit nu met de mijnen
te gevaarlijk.

Maar veel inwoners ook wilden niet
vluchten. De gehechtheid aan 't huizeke
is er zoo groot. En Pannenaars hebben
toen getoond, dat ze 't herte op de rechte
plaats dragen. We denken hier aan de fa-
milie De Krop-Velghe. Die heeft een brou-
werij. Er logeerden 72 soldaten, toen er
zoo geweldig gestreden werd. De brou-
wersvrouw was niet alleen een echte
moeder voor die jongens, maar ze deed
ook veel voor andere strijders. Ze sjouw-
de dikwijls een vol vat bier op straat,
sloeg er de kraan in en laafde de dorstige
soldaten, die voorbijtrokken. En wat
deed brouwer De Krop? Hij bracht van
de Westelijke streken levensmiddelen
aan, zwoegde en slaafde en verrichtte
alzooveel goed. De naam Velghe was
in De Panne reeds goed bekend. De
allombeminde Velghe, vader van de brou-
wersvrouw, was 35 jaar de baas der red-
dingsboot; hij kreeg een gouden dekora-
tie, maar heeft ze nooit gezien, want toen
ze kwam, was de goede man juist ge-
storven.

De Panne was een mengeling van

't meest ouderwetsche en traditioneele
met 't moderne. In het badseizoen zag
men er tusschen de nieuwste toiletten,
de visschersvrouwen met hun wit muts-
je en kleurigen omslagdoek. Bij hutten
rezen er paleizen. Auto's stormden langs
den straatweg, en kruisten den ezelswa-
gen, waarop garnaal en visch uitgeleurd
werd.

Thans zou het laatste Belgische dorp
een gansch andere rol vervullen. De Ko-
ning verbleef nog meest te Veurne bij
zijn staf, maar de vorstin bewoonde
hier een gewone villa. Twee gendar-
men stonden er op wacht. Een hofdame,
Mevrouw de Careman-Chimay, hield
Elisabeth gezelschap, maar over het le-
ven van deze hooge bannelingen spreken
we later nader.

De koningin was thans het meest be-
zorgd om de gewondenverpleging. Zij
ontving den heer Hugh Gibson, sekreta-
ris der Amerikaansche legatie te Brussel
en verzocht hem in de hoofdstad zijn in-
vloed te gebruiken, om dokters naar on-
bezet België te zenden.

De vorstin had vernomen, dat de be-
zetter de Belgische ambulancen sloot, en
dus kwamen er te Brussel veel heel-
meesters vrij, die hier zulke heerlijke
diensten konden bewijzen. Door gebrek
aan hulp en verband- en geneesmidde-
len en allerlei instrumenten, was de ver-
pleging allengebrekkeligst.

Hugh Gibson getuigt zelf, hoe hij met
Haar Majesteit in een villa een ambu-
lance bezocht, en schreef in zijn dag-
boek: « Ik hoop nooit meer zulk een
schouwspel onder oogen te krijgen ».

Op zijn verzoek stelde de Koning een
oproep tot het Amerikaansche volk en
de Koningin een tot de Amerikaansche
vrouwen op, om hulp voor de ambulanc-
en en de bevolking van het bezette land.
Gibson beloofde deze bede over den Oce-
aan te zenden...

Zoo was de toestand achter het front
van dit schamel stukje Vlaanderen, wel
een der meest tragische oorden nu van
de arme, dwaze wereld...

HET BLOEDIG IJZERLAND

DOOR
A. HANS

EEN GEZICHT OP DE VOORMALIGE KADEN TE NIJWEPPOORT

MET DOORSNIFFEN VAN PRIJKELOORDAAN IS HET „RHEINLAND“

Uitgever J. HOSTE, 30, St-Pieterstraat, Brussel